

Determination of The Socio-Economic Structures of Employees Working in Aquaculture Facilities in Bingöl Province

Ersin KARAKAYA¹ Muammer KIRICI^{2*} Kadir Mirac Daşbilek³

Teoman Özgür SÖKMEN⁴

Article info

Received: 09.02.2024

Accepted: 10.03.2024

Article type: Research

Keywords:

Bingöl, business capacity, monthly income and expenditure, duration of professional experience, sustainable aquaculture

Abstract

This research was conducted to determine the socio-economic structures of employees working in aquaculture facilities in Bingöl province. In the study, face-to-face surveys were conducted with 21 individuals using a census method in five active facilities in Bingöl during the 2022-2023 production period. According to the research findings, it was determined that the average capacity of the facilities was 625 tons/year, and the average number of employees was 9.38 people. It was found that 71.4% of the examined facilities were sole proprietorships, while 28.6% were private companies. All employees surveyed in the facilities were male, and all had social security coverage provided by the Social Security Institution (SSI). It was determined that 35% of the individuals working in the examined facilities were under the age of 30, 35% were between 30-40 years old, and 30% were 41 years old and above. The majority of the employees were found to be primary school graduates, working as laborers, married, with a monthly income ≤13414 TRY, monthly expenditures between 10001-15000 TRY, members of an association related to aquaculture, without a car, and with 1-5 years of experience. The average values for age, monthly income, total family income, monthly expenditure, and number of people in the family for employees working in the examined facilities were calculated as 33.65, 14538.10, 15566.67, 12404.76, and 2.57, respectively. In conclusion, it is crucial to conduct more studies like this to improve the economic situation and social benefits of employees working in aquaculture facilities in Bingöl province. Collaboration among the sector, employers, and employees, as well as enhancing the social qualifications of employees, are crucial for both the development of the sector and sustainable aquaculture in Bingöl province.

Citation: Karakaya, E., Kırıcı, M., Taşbilek, M.K., Sökmen, T.Ö. (2024). Determination of the Socio-Economic Structures of Employees Working in Aquaculture facilities in Bingöl province. *International Journal of Food, Agriculture and Animal Sciences*, 4 (1): 10-21.

¹ <https://orcid.org/0000-0002-6734-4962>, Bingöl University, Faculty of Agriculture, Department of Agricultural Economics, Bingöl/Türkiye, karakayaersin@hotmail.com

² <https://orcid.org/0000-0003-1888-4388>, Bingöl University, Food Agriculture and Livestock Vocational School, Department of Veterinary Health, Bingöl/Türkiye, *Corresponding author, muammerkirici@hotmail.com

³ <https://orcid.org/0009-0000-1706-2708>, Republic of Türkiye Ministry of Agriculture and Forestry, Bingöl Directorate of Provincial Agriculture and Forestry, Bingöl/Türkiye, k.mirac@hotmail.com

⁴ <https://orcid.org/0000-0003-3773-6233>, Erzincan Binali Yıldırım University, Çayırılı Vocational School, Department of Veterinary, Erzincan/Türkiye, tosokmen@erzincan.edu.tr

Bingöl İlinde Su Ürünleri Yetiştiriciliği Tesisinde Çalışanların Sosyo-Ekonomik Yapılarının Belirlenmesi

Makale bilgileri

Geliş Tarihi: 09.02.2024

Kabul Tarihi: 10.03.2024

Makale türü: Araştırma

Anahtar kelimeler

Bingöl, işletme kapasitesi, aylık gelir ve harcama, mesleki deneyim süresi, sürdürülebilir yetiştiricilik

Öz

Bu araştırma; Bingöl ilinde su ürünleri yetiştiriciliği tesisinde çalışanların sosyo-ekonomik yapılarının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmada, 2022-2023 üretim döneminde Bingöl'de aktif olarak faaliyet gösteren 5 adet işletmede tam sayım yöntemine göre 21 çalışanla yüz yüze anketler yapılmıştır. Araştırma bulgularına göre; işletmelerin kapasitelerinin ortalamasının 625 ton/yıl olduğu, çalışan personel sayısının ortalama 9,38 kişi olduğu belirlenmiştir. İncelenen işletmelerin %71,4'ünün aile işletmesi olduğu, %28,6'sının ise özel şirket olduğu belirlenmiştir. Anket yapılan işletme çalışanlarının tamamının erkek ve Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) tarafından sosyal güvencesinin olduğu belirlenmiştir. İncelenen işletmelerde çalışan bireylerin %35'inin 30 yaşından küçük, %35'inin 30-40 yaş arasında ve geri kalanın ise 41 yaş ve üstünde olduğu belirlenmiştir. Çalışanların yüksek oranda; ilköğretim mezunu oldukları, işçi olarak çalıştıkları, evli oldukları, aylık gelirlerinin ≤13414 ₺ olduğu, aylık harcamalarının 10001-15000 ₺ arasında olduğu, su ürünleri ile ilgili derneğe üye oldukları, arabasının olmadığı ve 1-5 yıl arasında deneyime sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen işletmelerde çalışanların yaş, aylık gelir, toplam aile geliri, aylık harcama ve ailedeki kişi sayısına ait ortalama değerler sırasıyla 33,65, 14538,10, 15566,67, 12404,76 ve 2,57 olarak hesaplanmıştır. Sonuç olarak Bingöl ili su ürünleri yetiştiriciliği yapan işletmelerde çalışanların ekonomik durumları ve sosyal kazanımlarının belirlenmesi için bu tür çalışmaların yapılması son derece önem arz etmektedir. Bingöl ili sektör, işveren ve çalışanların işbirliği ve çalışanların sosyal niteliklerinin yükseltilmesi hem sektörün gelişimi hem de sürdürülebilir yetiştiricilik için oldukça önemlidir.

Atf: Karakaya, E., Kırıcı, M., Taşbilek, M.K., Sökmen, T.Ö. (2024). Bingöl İlinde Su Ürünleri Yetiştiriciliği Tesisinde Çalışanların Sosyo-Ekonomik Yapılarının Belirlenmesi. *Uluslararası Gıda Tarım ve Hayvan Bilimleri Dergisi*, 4 (1): 10-21.

Giriş

Su ürünleri, tarım sektöründe önemli bir yer tutmakla birlikte, aynı zamanda iş kolu ve sosyo-ekonomik açıdan da büyük bir öneme sahiptir. Bu önemli sektör sadece gıda sağlama amacıyla değil, aynı zamanda sanayi sektörüne hammadde temininde, kırsal kalkınmaya katkıda bulunmada, istihdam alanları oluşturmada ve ekonomiye olan önemli katkılarıyla etkili olmaktadır (Doğan ve Yıldız, 2008; Ataman, 2019).

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) tarafından 2016 yılında yayımlanan bir rapora göre, tarım ürünleri arasında en hızlı büyüme eğilimini su ürünleri yetiştiriciliği üretimi göstermiştir. Ayrıca, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) tarafından 2022 yılı raporunda benzer şekilde ifade edilmiştir ki, son yıllarda tarımda en büyük gelişim gösteren sektör su ürünleridir. Türkiye'de, dünya genelinde olduğu gibi su ürünleri üretimi, avcılık ve yetiştiricilik olmak üzere iki temel üretim şekline dayanmaktadır. Türkiye'nin denizleri, sıcaklık ve tuzluluk bakımından farklı özelliklere sahip olmaları nedeniyle hem avcılık hem de yetiştiricilik faaliyetleri için uygun bir zemin sunmaktadır. Yetiştiricilik açısından önem taşıyan iç sular; 200'den fazla doğal göl, 300'ü aşkın baraj gölü, 750 civarında gölet ve 33 büyük akarsu içermektedir. İç sular, sadece avcılık açısından değil, aynı zamanda yetiştiricilik açısından da büyük bir öneme sahiptir.

FAO tarafından 2022 yılında yayımlanan rapora göre dünya su ürünleri üretimi 182,8 milyon ton olarak belirlenmiştir (FAO, 2022). Türkiye su ürünleri üretimi, tarihsel olarak avcılık odaklı bir karaktere sahip olmasına rağmen, zaman içinde su ürünleri yetiştiriciliğinin üretimdeki payı artmıştır. 2022 yılında Türkiye'de su ürünleri üretimi bir önceki yıla kıyasla %6 oranında artarak 849 bin 808 ton olarak gerçekleşmiştir. Avcılıkla gerçekleştirilen üretim %2 artış gösterirken, yetiştiricilik üretimi ise %9 oranında arttı. Su ürünleri üretiminde avcılıktan elde edilen ürün miktarındaki azalma ve yetiştiricilikten elde edilen ürün miktarındaki artış eğilimi, küresel anlamda üretimin doğru yönde ilerlediğini göstermektedir. Türkiye'de su ürünleri üretiminin %60,5'i yetiştiricilik faaliyetlerinden

kaynaklanmaktadır. Bu yetiştiricilik üretiminin %72'si denizlerde, %28'i ise iç sularda gerçekleşmiştir. Türkiye'de ekonomik olarak önemli olan 100 tane su ürünleri türü vardır (TEPGE, 2023). İç sularda yetiştirilen en önemli balık türü alabalık, 145 bin 649 ton ile öne çıkmaktadır. Denizlerde ise levrek 156 bin 602 ton ile ve çipura 152 bin 469 ton ile en fazla yetiştirilen balık türleridir. Su ürünleri yetiştiriciliği yapan işletmelerin ve bu sektörde çalışanların sayısının artması, bu alanda sosyal, kültürel ve ekonomik bazı çalışmaların yapılmasını gerektirmiştir (Sarıtaş, 2010; Buruç ve Kızak, 2018).

Türkiye'de sürdürülebilir su ürünleri yetiştiriciliği, işletmecinin ve çalışanın sosyo-ekonomik koşullarının geliştirilmesiyle mümkündür (Demir, 2017; Buruç ve Kızak, 2018). Sosyo-ekonomik göstergeler, balıkçılık sektörünün sosyo-ekonomik durumunun anlaşılması ve değerlendirilmesinin temelini oluşturur. Bu göstergeler, bölgeler arasında, üretimdeki değişikliklerde, fiyat seviyelerinde, giderlerde, ekonomik verimde, istihdamda, teknolojiye ve balıkçılık kaynaklarındaki değişikliklerin balıkçılık faaliyetlerine olan etkilerini belirlemede kullanılabilir (Franquesa et al., 2001; Altınbaş and Menekşe, 2000; Yücel, 2006, Çağlak vd., 2018; Onay ve Erdoğan Sağlam 2020; Erdem et al., 2022). Balıkçılık sektörünün sosyal ve ekonomik açıdan sürdürülebilirliği, balıkçılık kaynaklarının ve yönetiminin biyolojik göstergelere ek olarak sosyo-ekonomik göstergelerle değerlendirilmesini gerektirir (Sabatella and Franquesa, 2004; Çağlak vd., 2012; Onay ve Erdoğan Sağlam 2020; Erdem et al., 2022). Su ürünleri yetiştiriciliği yapan işletmelerde çalışanların demografik yapılarıyla ilgili bir dizi çalışma bulunmaktadır (Elbek, 1981; Üstündağ vd., 2000; Adıgüzel ve Akay, 2005; Dağtekin, 2008; Aydın ve Sayılı, 2009; Emre vd., 2007; Doğan ve Yıldız 2008; Doğan ve Gönülal 2011; Çağlak vd., 2012; Gümüş vd., 2013; Yağlıoğlu, 2013; İmert Aydoğdu, 2015; Birici vd., 2016; Demir, 2017; Buruç ve Kızak, 2018; Aydoğdu ve Özdemir, 2019; Onay ve Erdoğan Sağlam, 2020; Kara ve Saler, 2021; Erdem et al., 2022; Olgunoğlu vd., 2022). Özellikle de su ürünleri yetiştiriciliği gibi özelleşmiş alanlarda, demografik verilere odaklanan araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu nedenlerden dolayı, su ürünleri yetiştiriciliği ve genel olarak tarım sektöründe çalışanların demografik yapılarıyla ilgili daha kapsamlı ve detaylı araştırmalara ihtiyaç vardır. Bu araştırmalar, politika yapımcıların ve işletme sahiplerinin daha iyi bilgilendirilmesine ve sektördeki işgücü yönetimiyle ilgili stratejik kararların daha etkili bir şekilde alınmasına yardımcı olabilir.

Bingöl ilinde su ürünleri yetiştiriciliği tesisinde çalışanların sosyo-ekonomik yapılarını inceleyen çalışma bulunmadığından dolayı bu çalışma; Bingöl ilinde su ürünleri yetiştiriciliği tesisinde çalışanların sosyo-ekonomik yapılarının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Materyal ve Metot

Bingöl ili; Murat Nehri ve Peri Suyu gibi iki büyük akarsu kaynağı, irili ufaklı pek çok doğal göl, 8 adet baraj, 2 adet gölet ve 4 adet te sulama tesisinin yanı sıra Ilıcalar'daki termal sular gibi sağlıklı su kaynaklarına da sahiptir.

Tablo 1. Bingöl ilindeki su ürünleri tesislerine ait bilgiler

Bulunduğu İlçe	Kapasitesi (ton/yıl)	Aktif Tesis Sayısı	Toplam Fiili Kapasite (ton)
Yayladere Özlüce Baraj Gölü	25-49	4	100
Yayladere Özlüce Baraj Gölü	50-99	0	0
Yayladere Özlüce Baraj Gölü	100-199	3	300
Yayladere Özlüce Baraj Gölü	200-499	2	400
Yayladere Özlüce Baraj Gölü	500-999	2	1.750
Yayladere Özlüce Baraj Gölü	1000 ve üzeri	0	0
TOPLAM		11	2.550

Bingöl, su ürünleri avcılığı ile Doğu Anadolu Bölgesi'nde ise 8. sırada, Türkiye'de ise 44. sırada yer almaktadır. Son yıllarda bu ilde tamamlanan baraj göllerinin su ürünleri avcılığına açılması için çalışma başlatılmıştır. Hali hazırda Özlüce barajı Gölünde avcılık yapılmaktadır. Tamamlanan diğer baraj göllerinde de (Pembelik, Yukarı Kaleköy, Aşağı Kaleköy, Beyhan, Kiğı gibi) su ürünleri avcılığı izninin alınmasıyla birlikte su ürünleri avcılığının yaygınlaşacağı değerlendirilmektedir (Ulupınar, 2022). Bingöl ilinde aktif olarak görülen toplam 11 adet tesis toplam 2550 ton fiili kapasiteyle çalışmaktadır (Tablo 1).

Çalışma, Bingöl ilinde faaliyet gösteren işletme çalışanlarının sosyo-ekonomik yapılarını belirlemek için 2022-2023 üretim döneminde gerçekleştirilmiştir. İlde aktif olarak faaliyet gösteren işletmelerin sadece 5 tanesinin üretim yaptığı belirlenmiş ve tam sayım yöntemine göre bu işletmelerin tamamında 21 kişiyle anketler yüz yüze olarak yapılmıştır. İşletmelerin sosyo-ekonomik yapısının analizi, işletme yapısı, kuruluş finansmanı, işletme sahiplerinin meslek grupları, yetiştiriciliği tercih etme nedenleri, pazarlama durumu, çalışan personelin profili (mesleki nitelik, mesleki deneyim), personelin sosyal durumu (cinsiyet, yaş, medeni durum, eşin çalışma durumu, hane halkı nüfusu, çocuk sayısı, eğitim seviyesi, yetiştiricilik dışındaki faaliyetler, ev ve otomobil sahipliği, sosyal güvenlik durumu, yetiştiricilik deneyimleri, meslek seçme motivasyonları) ve işletmelerin varlıkları gibi faktörleri içermektedir. Bu özellikler, Doğan ve Yıldız (2008), Gümüş vd. (2013) ve İmert Aydoğdu ve Özdemir (2019) tarafından önerilen metodolojiler kullanılarak belirlenmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde frekans dağılımları ve yüzde oranlar kullanılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

İncelenen İşletmelerin Bazı Özellikleri

İncelenen işletmelerin bazı özellikleri Tablo 2'de verilmiştir. İşletmelerin %68,75'inin 800 ton/yıl, %25'inin 200 ton/yıl ve %6,25'inin ise 400 ton/yıl kapasitede olduğu belirlenmiştir. İşletmelerin kapasitelerinin 200 ile 800 ton/yıl arasında değiştiği ve ortalamasının 625 ton/yıl olduğu belirlenmiştir. İşletmelerde çalışan personel sayısının 3 ile 12 kişi arasında değiştiği ve ortalama 9,38 kişi olduğu belirlenmiştir. İşletmelerin %68,8'inde 12 kişinin, %18,8'inde 4 kişinin ve %12,4'ünde ise 3 kişinin çalıştığı belirlenmiştir. İncelenen işletmelerin %71,4'ünün aile işletmesi olduğu, %28,6'sının ise özel şirket olduğu belirlenmiştir. İncelenen işletmeler içerisinde kooperatif işletmesi olmadığı belirlenmiştir. Gümüş et. (2013) tarafından Antalya'da yapılan çalışmada, işletmelerin %78,7'sinin 29 ton/yıl ve altında kapasitede olduğu ve %62,4'ünün şahıs aile işletmesi olduğu belirlenmiştir.

Yapılan bir çalışmada, Bitlis il sınırları içerisinde 2017 yılı itibariyle faaliyette olan alabalık yetiştiriciliği işletmeleri incelenmiş, 25 ton/yıl ve 100 ton/yıl arasında değişen kapasitelere sahip faal olan 5 tesis olduğu ve Bitlis ilinde su ürünleri yetiştiriciliği yapan işletmelerin proje kapasitelerinin 190 ton/yıl fiili kapasitelerinin ise 215 ton/yıl olduğu tespit edilmiştir. Yine aynı çalışmada, işletmelerin büyük bir kısmının şahıs işletmesi, çok az bir kısmının ise kamu işletmesi olduğu ve şirket bünyesinde faaliyet gösteren işletme olmadığı belirlenmiştir. (Buruç ve Kızak 2018). Elâzığ'da İmert Aydoğdu (2015) tarafından yapılan çalışmada işletmelerin büyük bir bölümünün (%64,42'si) şahıs veya aile işletmesi, bu işletmelerin toplam kapasite içerisindeki payının %45,20 ve ortalama kapasitelerinin ise 140,24 ton/yıl olduğu belirlenmiştir. Aynı çalışmada işletmelerde yüksek oranda (%58,90) 1-3 kişinin çalışmakta olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 2. İncelenen işletmelerin bazı genel özellikleri

Kapasite (ton/yıl)	Sayı	Oran (%)
200	4	25
400	1	6,25
800	11	68,75
Toplam	16	100
Ortalama		625,00
Standart sapma		272,029
Minimum		200
Maksimum		800
Personel sayısı (kişi)		
3	2	12,4
4	3	18,8
12	11	68,8
Toplam	16	100
Ortalama		9,38
Standart sapma		4,031
Minimum		3
Maksimum		12
İşletmenin yapısı		
Özel şahıs işletmesi	15	71,4
Özel şirket (ortaklık)	6	28,6
Kooperatif	0	0
Toplam	21	100

İşletmede Çalışan Bireylerin Bazı Sosyo Demografik ve Ekonomik Özellikleri

Anket yapılan işletme çalışanlarının tamamının erkek olduğu ve tamamının Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) tarafından sosyal güvencesinin olduğu belirlenmiştir. İncelenen işletmelerde çalışan bireylerin %35'inin 30 yaşından küçük, %35'inin 30-40 yaş arasında ve %30'unun ise 41 yaş ve üstünde olduğu belirlenmiştir. Bireylerin %47,6'sının ilköğretim mezunu, %33,3'ünün ortaöğretim mezunu, %14,3'ünün okuryazar ve %4,8'inin ise lisans mezunu olduğu saptanmıştır. İncelenen işletmelerde işçi olarak çalışanların oranı %61,9, diğer unvanlarda (Aşçı, bekçi, dalgıç ve vinç operatörü) olarak çalışanların oranı %28,7, ustabaşı ve mühendis olarak çalışanların oranı ise %4,8 olarak belirlenmiştir. Bireylerin büyük bir kısmının (%71,4) evli geriye kalanının ise (%28,6) bekâr olduğu saptanmıştır. Aylık geliri ≤13414 ₺ olan bireylerin oranı %62, 13415-18000 ₺ olanların oranı %28,6 ve ≥18001 ₺ olanların oranı ise %9,4 olarak tespit edilmiştir. Aylık harcaması ≤10000 ₺ olan bireylerin oranı %24, 10001-15000 ₺ olan bireylerin oranı %48 ve ≥15000 ₺ olan bireylerin oranı ise %28 olarak hesaplanmıştır. Ailede 2 kişinin bulunma oranı %19, 3 kişinin bulunma oranı %33,3, 4 kişinin bulunma oranı %28,6, 5 kişinin bulunma oranı %9,5 ve 6 kişi ve fazlasının bulunma oranı ise %9,5 olarak belirlenmiştir. Su ürünleri ile ilgili derneğe üye olan bireylerin oranı %95,2 iken üye olmayan bireylerin oranı ise %4,8 olarak tespit edilmiştir. Anket yapılan işletme çalışanlarının çok büyük bir kısmının arabasının olmadığı (%95,2), çok az bir kısmının (%4,8) arabasının olduğu sonucu bulunmuştur. 1-5 yıl arasında su ürünleri sektöründe çalışan bireylerin oranı %90,5, 6-10 yıl arasında çalışanların oranı ise %9,5 olarak belirlenmiştir (Tablo 3).

İncelenen işletmelerde çalışanların yaş, aylık gelir, toplam aile geliri, aylık harcama ve ailedeki kişi sayısına ait ortalama değerler sırasıyla 33,65, 14538,10, 15566,67, 12404,76 ve 2,57 olarak belirlenmiştir (Tablo 4). Birici vd. (2016) tarafından Elâzığ'da yapılan çalışmada anket yapılan işletme çalışanlarının yaş dağılımlarının 18-65 yaş arasında değiştiği, en yüksek oranın %37,8 ile 26-35 yaş aralığı ve yine %37,8 ile 36-45 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir. En düşük oran ise %3,6 ile 18-25 yaş aralığında bulunmuştur. İşletme sahiplerinin %4,5'nin kadın, %95,5'inin erkek olduğu, %89,2'sinin evli, %10,8'inin bekâr olduğu saptanmıştır. Gümüş vd. (2013) tarafından Antalya'da yapılan çalışmada,

anket yapılan çalışanların %91,8'inin erkek, %53,4'ünün 35-49 yaş grubunda, %78,1'inin evli olduğu sonucu saptanmıştır. Çalışanların %61,6'sının ilköğretim mezunu olduğu, %93,2'sinin sosyal güvencesinin olduğu, %39,7'sinin asgari ücretle çalıştığı sonucu saptanmıştır. Emre vd. (2007) tarafından Akdeniz bölgesinde yapılan çalışmada, yapılan çalışmada, anket yapılan bireylerin %36,4 oranla 40-49 yaş grubunda oldukları saptanmıştır. Tokat'ta yapılan çalışmada, anket yapılan bireylerin yaş ortalaması 45,3 olarak hesaplanmıştır (Adıgüzel ve Akay, 2005). Doğan ve Yıldız (2008) tarafından yapılan çalışmada işletme çalışanlarının yaşlarının 19 ile 70 arasında değiştiği ve 30-39 ve 39-49 yaş grubundaki bireylerin oranı sırasıyla %29,1 ve %23 olarak belirlenmiştir.

Daha önce yapılan bir çalışmada işletme çalışanlarının yaşları 15-56 yaş arasında değiştiği ve 26-30 yaş grubunda olan bireylerin oranı %30,5 olarak belirlenmiştir (Emre vd. 2011). Adıgüzel ve Akay (2005) tarafından yapılan çalışmada işletme çalışanlarının %92,3'ünün erkek, %7,7'sinin ise kadın olduğu belirlenmiştir. Doğan ve Yıldız (2008) ise yaptıkları çalışmada işletmecilerin %86,5'ini erkek, %13,5'ini kadın olarak belirlemişlerdir. Gümüş vd. (2013) yaptıkları çalışma sonucunda kaba iş gücü gerektirmesi yetiştiricilik sektörünün özelliği olarak kabul edilmiş ve erkek çalışan oranının yüksek çıkması doğal bir sonuç olarak yorumlanmıştır. Buruç ve Kızak (2018) tarafından Bitlis ilinde yapılan çalışmada işletmede 11 adet ilkokul (%50), 6 adet ortaokul (%27) ve 5 adet lise (%23) mezunu çalışan olduğu, yüksekokul mezunu çalışan bulunmadığı belirlenmiştir. İşletmelerde mevcut olan personelin 19'unun erkek (%86), 3'ünün de bayan (%14) olduğu belirlenmiştir. Marmara bölgesinde yapılan çalışmada çalışanların %77,7'sinin evli, %18,9'unun bekâr olduğu belirlenmiştir (Doğan ve Yıldız 2008). Uzmanoğlu ve Soylu (2012) tarafından yapılan çalışmada, anket yapılanların %90,9'unun evli, %9,1'inin ise bekâr olduğu saptanmıştır.

Daha önce yapılan birçok çalışmada işletme çalışanlarının yüksek oranda ilkokul mezunu oldukları belirlenmiştir (Üstündağ vd. 2000; Adıgüzel ve Akay, 2005; Emre vd. 2007; Doğan ve Yıldız, 2008; Dartay vd. 2009; Yiğit et al., 2009; Emre vd., 2011; Uzmanoğlu ve Soylu, 2012). Gümüş vd. (2013) yaptıkları çalışmada çalışanların sosyal açıdan sahip oldukları önemli göstergelerden birinin sosyal güvenceye sahip olup olmadıkları vurgusunu yaparak çalışmadaki sosyal güvence varlığını %93,2 olarak saptamışlardır. Daha önce yapılan benzer çalışmalarda ise çalışanların sosyal güvence varlığı %89,2 ve %73 olarak belirlenmiştir (Doğan ve Yıldız, 2008; Doğan, 2009). Gümüş vd. (2013) tarafından yapılan çalışmada, çalışanların %46,6'sının 10 yıldan daha az mesleki deneyim süresine sahip oldukları belirlenmiştir. Doğan ve Yıldız (2008) tarafından yapılan çalışmada ise mesleki deneyim süresi 1-5 yıl olan çalışanların oranı %34,5 ile en yüksek oran olarak belirlenmiştir. Antalya'da yürütülen bir çalışmada, işletme çalışanlarının %50,7'sinin otomobil sahibi olduğu belirlenmiştir (Gümüş vd., 2013). Doğan ve Yıldız (2008) tarafından Marmara bölgesinde yapılan çalışmada işletme çalışanlarının %46,6'sının otomobil sahibi olduğu belirlenmiştir. Çağlak vd. (2012) tarafından Balıkesir'de yapılan çalışmada, işletme çalışanlarının %38 oranında 30-40 yaş arasında olduğu, %79'unun kadın, %21'inin erkek olduğu, %55'inin ilkokul mezunu olduğu ve %97,5'inin sosyal güvencesinin SSK olduğu tespit edilmiştir. Elâzığ'da yapılan bir çalışmada işletmelerde toplamda 153 adet mühendisin çalıştığı ve toplam personel sayısı içindeki payının %20,93 olduğu belirlenmiştir. Toplam personelin %24,49'luk kısmını vasıfsız işçilerin (bekçi), ve %36,66'sını ise deneyimli işçilerin oluşturduğu belirlenmiştir. İşletmelerde çalışan personelin yarısından fazlasını (%54,17) sektörde 1-5 yıl arasında çalışmış olanların oluşturduğu saptanmıştır (İmert Aydoğdu, 2015; İmert Aydoğdu ve Özdemir, 2019).

Tablo 3. İşletmede çalışan bireylerin bazı sosyo demografik ve ekonomik özellikleri

Sosyo Demografik Ve Ekonomik Özellikleri	Sayı	Oran (%)
Yaş		
≤30	7	35
30-40	7	35
≥41	6	30
Toplam	20	100
Eğitim durumu		
Okuryazar	3	14,3
İlköğretim	10	47,6
Ortaöğretim	7	33,3
Lisans	1	4,8
Toplam	21	100
Unvan		
İşçi	13	61,9
Ustabaşı	1	4,8
Mühendis	1	4,8
Diğer (Aşçı, bekçi, dalgıç ve vinç operatörü)	6	28,7
Toplam	21	100
Medeni durum		
Evli	15	71,4
Bekâr	6	28,6
Toplam	21	100
Aylık gelir (₺/ay)*		
≤13414	13	62
13415-18000	6	28,6
≥18001	2	9,4
Toplam	21	100
Aylık harcama (₺/ay)		
≤10000	5	24
10001-15000	10	48
≥15000	6	28
Toplam	21	100
Ailedeki kişi sayısı		
2 kişi	4	19
3 kişi	7	33,3
4 kişi	6	28,6
5 kişi	2	9,5
6 kişi ve üstü	2	9,5
Toplam	21	100
Su ürünleri ile ilgili dernek üyeliği		
Evet	20	95,2
Hayır	1	4,8
Toplam	21	100
Otomobile sahip olunma durumu		
Evet	1	4,8
Hayır	20	95,2
Toplam	21	100
Su ürünleri sektöründe çalışma süresi (yıl)		
1-5	19	90,5
6-10	2	9,5
Toplam	21	100

*:01.07.2023 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanılacak olan asgari ücret; brüt günlük 447,15. ₺ Aylık brüt 13.414,50 ₺, net 11.402,32₺ olarak açıklamıştır.

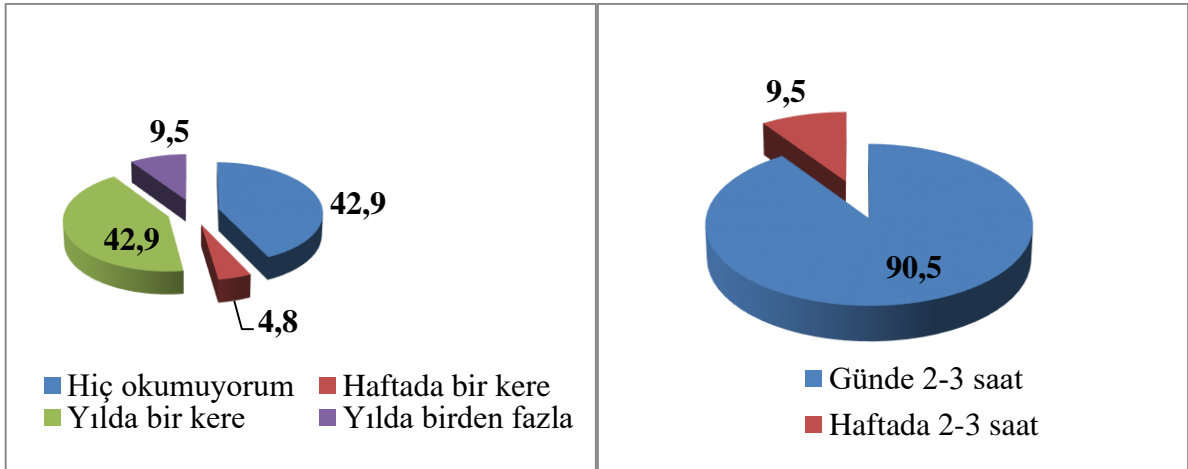
Gümüş vd. (2013) tarafından yapılan çalışmada çalışanların %39,7'sinin asgari ücret aldığı, %34,3'ünün 750-1500 ₺ arasında ücret aldığı ve %26'sının ise 1501 ₺ ve üzerinde ücret aldığı belirlenmiştir.

Tablo 4. İşletme çalışanlarının bazı özelliklerine ait ortalama değerler

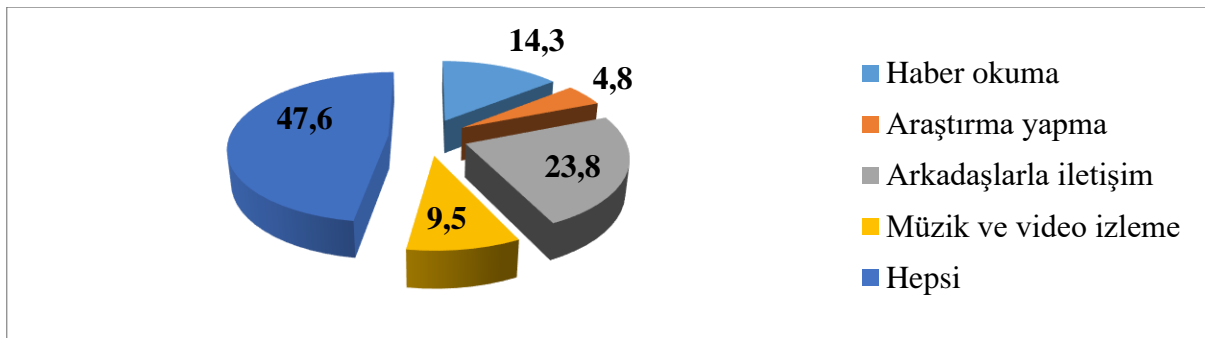
Sosyo Demografik Ve Ekonomik Özellikleri	Toplam aile geliri				
	Yaş	Aylık gelir (₺)	(₺)	Aylık harcama (₺)	Ailedeki kişi sayısı
Ortalama	33,65	14538,10	15566,67	12404,76	2,57
Standart sapma	8,798	4290,627	5727,85	84252,596	1,207

İşletmede Çalışan Bireylerin Kitap Okuma ve İnternet Kullanma Sıklığı

İşletmelerde çalışan bireylerin hiç kitap okumama ve yılda bir kere kitap okuma durumlarının oranları %42,9 olarak eşit bulunmuştur. Yılda birden fazla kitap okuyan işletme çalışanlarının oranı %9,5 ve haftada bir kere kitap okuyan bireylerin oranı ise %4,8 olarak belirlenmiştir. İşletme çalışanlarının %90,5 oranında günde 2-3 saat, %9,5 oranında ise haftada 2-3 saat internet kullandıkları sonucu ortaya çıkmıştır (Şekil 1). Bireylerin haber okuma sebebinden dolayı internet kullanma oranı %14,3, araştırma yapma sebebinden dolayı internet kullanma oranı %4,8, arkadaşlarıyla iletişim kurmak sebebiyle internet kullanma oranı %23,8, müzik ve video izleme sebebinden dolayı internet kullanma oranı %9,5 ve bütün sebeplerden dolayı internet kullanma oranı ise %47,6 olarak belirlenmiştir (Şekil 2). Antalya'da işletme çalışanlarının %9,6'sının internet kullandığı Gümüş vd. (2013) tarafından yapılan çalışmada ortaya konmuştur.

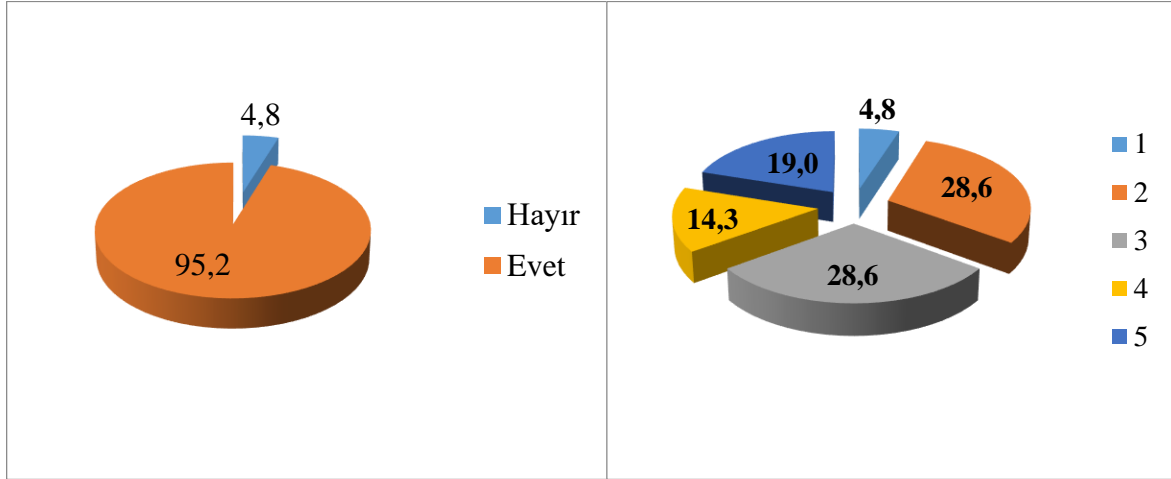
Şekil 1. İşletmede çalışan bireylerin kitap okuma ve internet kullanma sıklığı (%)

Şekil 2. İşletme çalışanlarının internet kullanma sebebi (%)

İşletmede Çalışan Bireylerin Sosyal Medya Hesabının Olma Durumu ve Sayısı

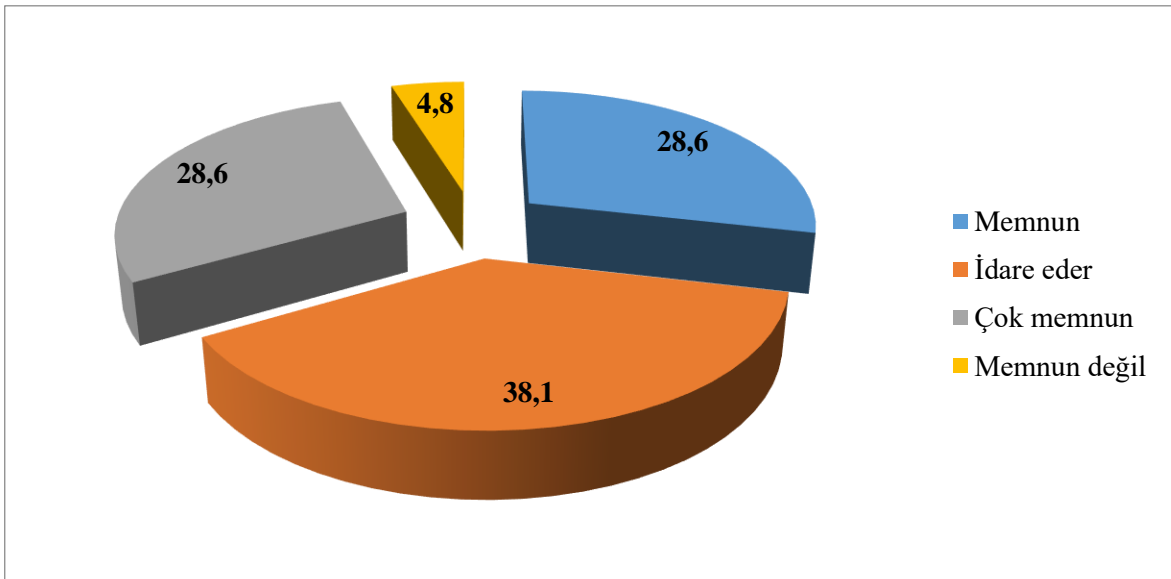
İşletme çalışanlarının sosyal medya hesabı bulunma durumuna ilişkin oransal dağılım ve sosyal medya hesabı bulunan çalışanların sosyal medya hesap sayısına ait oransal dağılım Şekil 3'te verilmiştir. İşletme çalışanlarının yüksek oranda (%95,2) sosyal medya hesabına sahip oldukları belirlenirken, 2 ve 3 adet sosyal medya hesabı olanların oranı eşit ve %28,6 olarak belirlenmiştir.

Şekil 3. İşletme çalışanlarının sosyal medya hesabının olma durumu ve sayısı (%)

İşletmede Çalışan Bireylerin İşinden Memnun Olma Durumu

İncelenen işletmelerde çalışanların işinden memnun olma oranı %28,6, çok memnun olma oranı %28,6, memnun olmayanların oranı %4,8 ve idare eder diye cevap verenlerin oranı ise %38,1 olarak belirlenmiştir (Şekil 4). Antalya'da yapılan çalışmada işletme çalışanlarının %67,1'inin işinden memnun, %20,5'inin az memnun ve %12,3'ünün ise memnun olmadıkları sonucu saptanmıştır (Gümüş vd. 2013).

Şekil 4. İşletmede çalışan bireylerin işinden memnun olma durumu

İşletme Çalışanlarının Yaşadığı Konutlara Ait Özellikler

İncelenen işletmelerde çalışan bireylerin %66,7'sinin apartman dairesinde, %28,6'sının müstakil evde ve %4,8'inin gecekonduda oturduğu sonucu saptanmıştır. Çalışanların oturduğu ev %23,8 oranında 90 m² ve ya altında, %61,9 oranında 90-120 m², %9,5 oranında 120-130 m² ve %4,8 oranında ise 150 m² ve üstünde olarak belirlenmiştir. Konutta yaşayan ve maaşla çalışan 1 kişinin oranı %81, 2 kişinin oranı %14,3 ve 5 kişi ve üstünün oranı ise %4,8 olarak belirlenmiştir (Tablo 5).

Tablo 5. İşletme çalışanlarının yaşadığı konutlara ait özellikler

Konut tipi	Sayı	Oran (%)
Müstakil	6	28,6
Apartment dairesi	14	66,7
Gecekondu	1	4,8
Toplam	21	100
Konut büyüklüğü (m ²)		
≤90	5	23,8
90-120	13	61,9
120-130	2	9,5
≥150	1	4,8
Toplam	21	100
Konutta yaşayan ve maaşla çalışan sayısı		
1	17	81
2	3	14,3
5 ve üstü	1	4,8
Toplam	21	100

Sonuç ve Öneriler

İşletmelerin kapasitelerinin ortalamasının 625 ton/yıl olduğu, çalışan personel sayısının ortalama 9,38 kişi olduğu belirlenmiştir. İncelenen işletmelerin %71,4'ünün özel şahıs işletmesi olduğu, %28,6'sının ise özel şirket olduğu belirlenmiştir. İncelenen işletmeler içerisinde kooperatif işletmesi olmadığı belirlenmiştir. Anket yapılan işletme çalışanlarının tamamının erkek olduğu ve tamamının Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) tarafından sosyal güvencesinin olduğu belirlenmiştir. İncelenen işletmelerde çalışan bireylerin %35'inin 30 yaşından küçük, %35'inin 30-40 yaş arasında ve %30'unun ise 41 yaş ve üstünde olduğu belirlenmiştir. Çalışanların yüksek oranda; ilköğretim mezunu oldukları, işçi olarak çalıştıkları, evli oldukları, aylık gelirlerinin ≤13414 ₺ olduğu, aylık harcamalarının 10001-15000 ₺ arasında olduğu, su ürünleri ile ilgili derneğe üye oldukları, arabasının olmadığı ve 1-5 yıl arasında deneyeime sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen işletmelerde çalışanların yaş, aylık gelir, toplam aile geliri, aylık harcama ve ailedeki kişi sayısına ait ortalama değerler sırasıyla 33,65, 14538,10, 15566,67, 12404,76 ve 2,57 olarak hesaplanmıştır. İşletmelerde çalışan bireylerin hiç kitap okumama ve yılda bir kere kitap okuma durumlarının oranları %42,9 olarak eşit bulunmuştur.

İşletme çalışanlarının yüksek oranda günde 2-3 saat haber okuma, araştırma yapma, arkadaşlarıyla iletişim kurmak, müzik ve video izleme sebeplerinin tamamını bir arada düşünerek internet kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. İşletme çalışanlarının yüksek oranda (%95,2) sosyal medya hesabına sahip oldukları belirlenirken, 2 ve 3 adet sosyal medya hesabı olanların oranı eşit ve %28,6 olarak belirlenmiştir. İncelenen işletmelerde çalışanların işinden yüksek oranda memnun oldukları sonucu belirlenmiştir. Sonuç olarak Bingöl ili su ürünleri yetiştiriciliği yapan işletmelerde çalışanların ekonomik durumları ve sosyal kazanımlarının belirlenmesi için bu tür çalışmaların daha fazla yapılması son derece önem arz etmektedir. Bingöl ili sektör, işveren ve çalışanların işbirliği ve çalışanların sosyal niteliklerinin yükseltilmesi hem sektörün gelişimi hem de sürdürülebilir yetiştiricilik için oldukça önemlidir. Türkiye'de birçok sektörde olduğu gibi su ürünleri işletmelerinde

çalışanların sosyo-ekonomik durumları istenilen düzeyde değildir. Bilindiği gibi bir sektörün sürdürülebilirliği ve gelişimi, gerekli sosyal haklara sahip, deneyimli ve teknik bilgiye sahip çalışanlarla mümkündür. Bu nedenle Bingöl ili su ürünleri işletmelerinde daha geniş sosyo-ekonomik koşulların oluşturulması ve yeterli sayıda nitelikli mesleki eğitim almış bireylerin istihdam edilmesi gerekmektedir.

Kaynaklar

- Adıgüzel, F. & Akay, M. (2005). Tokat İlinde gökkuşağı alabalık işletmelerinin ekonomik analizi. *Gazi Osmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 22 (2), 31-40.
- Altınbaş, N. & Menekşe, A. (2000). Marine resources. The second marine shura, İstanbul, *The Government Marine Press*.
- Ataman, L. (2019). İstanbul ili su ürünleri işleme tesisleri çalışanlarının sosyo-ekonomik özelliklerinin incelenmesi ve işleme tesislerinin genel yapısı. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Su Ürünleri Anabilim Dalı, Rize.
- Aydın, O. & Sayılı, M. (2009). Samsun İlinde alabalık işletmelerinin yapısal ve ekonomik analizi. *Gazi Osmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 26 (2), 97-107.
- Aydoğdu S.İ. & Özdemir, Y. (2019). Elazığ Yöresinde gökkuşağı alabalığı (*Oncorhynchus mykiss*) yetiştiriciliği yapan farklı kapasitedeki işletme çalışanlarının sosyo-ekonomik yapısı. *LimnoFish*, 5 (2), 104-115.
- Birici, N., Şeker, T., Balcı, M., Çelik, B. & Karakaya, G. (2016). Elazığ ilinde gökkuşağı alabalığı (*Oncorhynchus mykiss* L.) yetiştiriciliği yapan işletmecilerin sosyo-demografik özellikleri. *Yunus Araştırma Bülteni*, 16 (1), 3-18.
- Buruç, O. & Kızak, V. (2018). Bitlis ilinde su ürünleri yetiştiriciliği yapan işletmecilerin sosyo-ekonomik analizi. *Menba Su Ürünleri Fakültesi Dergisi*, 4 (2), 1-6.
- Çağlak, E., Karanlı, B. & Çağlak, S. (2012). Su ürünleri işleme tesislerinde çalışanların sosyo-ekonomik analizi: Balıkesir Örneği. *İstanbul Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi*, 27, 47-67.
- Çağlak, E., Karanlı, B., Gürdal, A.A. & Kara, B. (2018). Rize ilindeki su ürünleri perakende satış yerlerinde çalışanların sosyo-ekonomik durumu. *Anadolu Çevre ve Hayvancılık Bilimleri Dergisi*, 3 (1), 34-41.
- Dağtekin, M. (2008). Trabzon ilinde su ürünleri üretimi ve pazarlama yapısı. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Dartay, M., Duman, E., Duman, M. & Ateşşahin, T. (2009). Keban Baraj Gölü Pertek bölgesi balıkçıların sosyo-ekonomik analizi. *Ege Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 26 (2), 135-138.
- Demir, T. (2017). Malatya ilinde havuzlarda alabalık yetiştiriciliği yapan işletmecilerin sosyo-ekonomik analizi. Munzur Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Tunceli.
- Doğan, K. (2009). İznik Gölü (Bursa) gümüş balığı avcılığı yapan tekne sahibi balıkçıların sosyo-ekonomik analizi. *Journal of FisheriesSciences.com*, 3 (1), 58-67.
- Doğan, K. & Gönülal, O. (2011). Gökçeada (Ege Denizi) balıkçılığı ve balıkçıların sos-yo-ekonomik yapısı. *Karadeniz Fen Bilimleri Dergisi*, 2 (3), 57-69.
- Elbek, A.G. (1981). Ege Bölgesi'nde tatlı su ürünleri üreten işletmelerin yapısal ve ekonomik analizi, Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir.
- Emre, Y., Diler, İ., Sevgili, H., Oskay, D.A. & Sayın, C. (2007). Akdeniz Bölgesi'ndeki alabalık işletmelerinin yapısal özelliklerinin incelenmesi (2002-2003), Ulusal Su Günleri Sempozyumu, Antalya, Türkiye.
- Emre, Y., Sayın, C., Kıştın, F., Emre, N. & Karaman, S. (2011). Alabalık (*Oncorhynchus mykiss*) kafes yetiştiriciliğinin mevcut durumuna yönelik bazı değerlendirmeler. *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi*, 4 (1), 119-127.
- Erdem, M.E., Yücel, Ş. & Çoban, S. (2022). Socio-economic status of workers in fisheries processing facilities: the sample of the Black Sea. *Turkish Journal of Agriculture - Food Science and Technology*, 10 (7), 1230-1236.
- FAO, (2022). The State of World Fisheries and Aquaculture 2022. <https://www.fao.org/documents/card/en/c/cc0461> (Erişim tarihi: 18.01.2024)
- FAO, (2023). FishStat Plus-Universal software for fishery statistical time series <http://www.fao.org/fishery/statistics/software/fishstat/en> (Erişim tarihi: 18.01.2024).

- Franquesa, R, Malouli, I.M. & Alarcon, J. A. (2001). Feasibility assessment for a data-base on socioeconomic indicators for Mediterranean fisheries. Studies and Reviews. General Fisheries Commission for the Mediterranean. No. 71. Rome, FAO. ISBN: 9251046433
- Gümüş, E., Şahin, N.M., İkiz, R. & Yılmaz, S. (2013). Antalya ilindeki gökkuşuğu alabalığı (*Oncorhynchus mykiss*) işletmelerinde çalışanların sosyo-ekonomik yapılarının incelenmesi. *Ege Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 30 (4), 161-166.
- İmert Aydoğdu, S. (2015). Elazığ yöresi'nde gökkuşuğu alabalığı (*Oncorhynchus mykiss*) yetiştiriciliği yapan farklı kapasitedeki işletmelerin yapısal, teknolojik, verimlilik ve çalışanlarının sosyo-ekonomik analizleri. Fırat Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Su Ürünleri Yetiştiriciliği Anabilim Dalı, Doktora Tezi.
- Kara, F. & Saler, S. (2021). Malatya ili'nde gökkuşuğu alabalığı yetiştiriciliği yapan işletmelerin sosyo-demografik özellikleri. *Ecological Life Sciences*, 16 (4), 142-150.
- OECD, (2016). OECD-FAO Agricultural Outlook 2017-2026.
- Olgunoğlu, İ.A., Ukav, İ., Artar, E. & Olgunoğlu, M. P. (2022). Perakende balık satış yerlerinde çalışanların demografik ve sosyo-ekonomik durumu: Adıyaman ili örneği. *Kesit Akademi Dergisi*, 8 (30), 482-496.
- Onay, N., & Erdoğan Sağlam, M. (2020). Keçiören (Ankara) İlçesi balık satış işletmelerinde çalışanların sosyo-ekonomik analizi. *Anadolu Çevre ve Hayvancılık Bilimleri Dergisi*, 5 (3), 325-329.
- Sabatella, E. & Franquesa, R. (2004). Manual of fisheries sampling surveys: methodologies for estimations of socio-economic indicators in the Mediterranean sea. studies and reviews. GFCM, No: 73, Rome, FAO. 37p.
- Sarıtaş, M. (2010). Ekonomik kalkınmanın sosyo-kültürel temelleri. http://ekutup.dpt.gov.tr/planlama/42nci_yil/saritasm.pdf (24.04.2010).
- TEPGE. (2023). Tarımsal ekonomi ve politika geliştirme enstitüsü (TEPGE) Ürün raporu su ürünleri 2023. TEPGE yayın no: 373, ISBN: 978-625-8451-93-1.
- TÜİK, (2023). Dış Ticaret İstatistikleri <https://biruni.tuik.gov.tr/disticaretapp/menu.zul> (Erişim tarihi: 14.01.2024).
- Ulupınar, M. (2022). Kırsal Kalkınma Kapsamında Bingöl'de Su Ürünleri Yetiştiriciliğinin Önemi. Bingöl İli Sürdürülebilir Kalkınma Doğal Kaynaklar, Tarım ve Hayvancılık, ISBN: 978-625-6404-24-3, 137-158.
- Uzmanoglu, S. & Soylu, M. (2012). Yeni Kapuzlu Baraj Gölü balıkçılarının sosyo-ekonomik yapısı. *Ege Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 29 (4), 175-179.
- Üstündağ, E., Aksungur, M., Dal A. & Yılmaz, C. (2000). Karadeniz Bölgesi'nde su ürünleri yetiştiriciliği yapan işletmelerin yapısal analizi. IV. Su Ürünleri Sempozyumu, 639-663s, 28-30 Haziran 2000, Erzurum, Türkiye.
- Yağlıoğlu, D. (2013). Akçakoca (Batı Karadeniz) balıkçılığın ve balıkçıların sosyo-ekonomik analizi. *Ormancılık Dergisi*, 9 (1),35-42.
- Yiğit, H., Soylu, M. & Uzmanoğlu, S. (2009). Fisherman profile of the lakes in Sakarya province. *İstanbul University Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 24 (2), 9-23.
- Yücel, Ş. (2006). Orta Karadeniz Bölgesi balıkçılığı ve balıkçıların sosyo-ekonomik durumu. *Ege Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 23 (3), 529-532.